

manlıca öğretilmektedir. Ayrıca aynı üniversitedeki Tarih Bölümü'nde ve Sırbistan Bilimler Akademisi'nde Osmanlı tarihi üzerine araştırma yapan uzmanlar bulunmaktadır. Bununla birlikte Osmanlı ve İslâm araştırmalarının merkezi Yugoslavya döneminde Saraybosna'daki Şarkiyat Enstitüsü idi ve bu şehirde bulunan kütüphaneler, başta Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi olmak üzere gerek Osmanlı gerekse İslâm araştırmaları açısından zengin koleksiyonlara sahipti. Ancak Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Sırbistan'da şarkiyat ve İslâm araştırmaları alanında en önemli kurumlar Belgrad'da ve özellikle günümüzde Sırbistan sınırları içinde müslümanların yoğun biçimde bulunduğu Sancak bölgesinin merkezi Novi Pazar şehrinde bulunmaktadır. Novi Pazar'da dinî eğitim veren bir medrese, İslâm Akademisi (İlahiyat Fakültesi) ve 2002'den itibaren bir özel üniversite yer almaktadır. Sırbistan'da ilâhiyatla ilgili araştırmalar çok yaygın olmakla birlikte şarkiyat araştırmaları kapsamında Osmanlı tarihiyle ilgili çok sayıda eser ortaya konmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 544-550; K. Jireček, *Geschichte der Serben*, Gotha 1911-18, I-II; H. W. V. Temperley, *History of Serbia*, London 1917; V. Stefan Karadžić, *Srpske Narodne Pjesme*, Beograd 1932, II, 268-270; L. Hadrovics, *Le peuple serbe et son église sous la domination turque*, Paris 1947, s. 48, 153; Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, Ankara 1954, s. 149-173; E. Albrecht, *Ortsnamen Serbiens in türkischen geographischen Werken des XVI.-XVIII. Jahrhunderts*, München 1975, tür.yer.; D. Djurić-Zamolo, *Beograd kao Orijentalna Varoš pod Turcima 1521-1867*, Beograd 1977; Ejub Mušović, *Etnički Procesi i Etnička Struktura Stanovništva Novog Pazara*, Beograd 1979, s. 7-125; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri II/3*, s. 428-430; a.e. III/3, s. 112, 149, 317-347; a.mlf., "Yugoslavya'da Türk Âbideleri ve Vakıfları", *VD*, sy. 3 (1956), s. 175-177; Charles-Barbara Jelavich, *The Establishment of the Balkan National States, 1804-1920*, London 1986, s. 26 vd., 53 vd.; H. Sundhausen, *Historische Statistik Serbiens, 1834-1914*, München 1989, s. 46-127; M. Popović, *Beogradska turđjava*, Beograd 1991; O. Zirojević, *Srbija Pod Turskom Vlastu (1459-1804)*, Beograd 1995, s. 5-8, 14-15, 44-46, 137; A. Popović, *Balkanlarda İslâm*, İstanbul 1995, s. 185-188, 190-193, 214-217, 245-251; a.mlf., "Şirb", *EP Suppl.* (İng.), s. 748-752; Mustafa Memić, *Bošnjaci-muslimani Sandžaka i Crne Gore*, Sarajevo 1996, tür.yer.; E. Hösch, "Das byzantinische Erbe bei den Balkanvölkern", *Byzanz und seine Nachbarn* (haz. A. Hohlweg), München 1996, s. 69-81; T. Judah, *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia*, London-New York 1997, s. 7-9; N. Malcolm, *Kosovo: A Short History*, New York 1999, s. 139-162; *Response to Noel Malcolm's Book Kosovo: A Short History* (ed. M. Ekmečić v.dğr.), Belgrade 2000, s. 101; *Le nouvel islam*

balkanique: Les musulmans, acteurs du post-communisme, 1990-2000 (ed. X. Bougarel v.dğr.), Paris 2001; Mehmet Çetin Börekçi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul 2001, s. 14-191; V. Čorović, *Istorija Srba*, Beograd 2003, s. 202 vd.; Mehmet Hacısalıhoğlu, *Die Jungtürken und die Mazedonische Frage*, München 2003, s. 257, 350; a.mlf., "Die Zeit der Osmanenherrschaft", *Wegweiser zur Geschichte Kosovo* (ed. B. Chiari v.dğr.), Paderborn 2006, s. 35-41; Murat Yılmaz, *Sancak: Drina'nın Öbür Yakası, Kimlik Oluşumu ve Otonomi Sorunu*, İstanbul 2004, tür.yer.; P. Bartl, "Sandschak von Novi Pazar", *Lexikon zur Geschichte Südosteuropas* (ed. E. Hösch v.dğr.), Wien 2004, s. 596-597; A. Fotić, "Belgrade: A Muslim and non-Muslim Cultural Centre (16th-17th Centuries)", *Provincial Elites in the Ottoman Empire* (ed. A. Anastasopoulos), Rethymnon 2005, s. 51-75; Branislav Djurdjev, "Hrišćani-Sipahije u Severnoj Srbiji", *Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine*, IV, Sarajevo 1952, s. 164-170; V. Vinaver, "Tursko Stanovištvo u Srbiji za Vreme Prvog Srpskog Ustanka", *Istorijски Glasnik*, II, Beograd 1955, s. 41-80; R. Grulich, "Die türkische Volksgruppe in Jugoslawien", *MT*, I (1975), s. 22-34; A. Hajek, "Srbistan", *IA*, X, 556-566; Kosta Petković v.dğr., "Srbija", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb 1968-71, VII, 631-688; VIII, 1-105; M. O. H. Ursinus, "Şirb", *EP²* (İng.), IX, 671-673; Machiel Kiel, "Niş", *DIA*, XXXIII, 147-149; a.mlf., "Özçe", a.e., XXXIV, 127-129.

MEHMET HACISALİHOĞLU

SİRÇA SARAY

(bk. ÇİNİLİ KÖŞK).

SİRÇALI MEDRESE

Konya'da çinileriyle ünlü XIII. yüzyıla ait medrese.

Taçkapısındaki kitâbeye göre 640 (1243) yılında Selçuklu Emirî Bedreddin Muslih tarafından yaptırılmıştır. İçindeki sırlı tuğla ve çini süslemelerden dolayı Sırçalı Medrese olarak tanınan yapı kurucusundan dolayı Muslihiyye Medresesi adıyla da anılmaktadır. Ana eyvandaki çini kitâbede ustasının mimar Muhammed b. Muhammed et-Tûsî olduğu belirtilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Hanefî fıkhı ile tefsir okutulan medrese XVII. yüzyılda harap olmaya başlamış, talebe hücreleri XIX. yüzyılda tamamen yıkılarak yerine kerpiç odalar yapılmış ve 1924 yılına kadar kullanılmıştır. 1943-1954 yıllarında elden geçirilen yapı 1960'ta Konya Müzesi'ne bağlı Mezar Anıtları Seksiyonu olarak ziyarete açılmıştır. Mahmut Akok'un projesi esas alınıp 1969'da Millî Eğitim Bakanlığı'na restore edilmiştir.

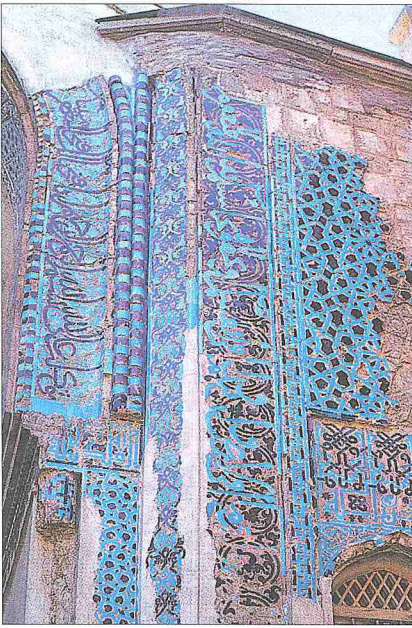
Açık avlulu medreseler tipindeki yapı iki katlı ve iki eyvanlı olup doğu-batı doğrul-

tusunda 17 x 30,50 m. ölçülerinde dikdörtgen bir plana sahiptir. Dış duvarlarda taş, iç mimaride tuğla malzeme kullanılmıştır. Medresenin doğu cephesinde dış taşkın eyvan benzeri bir taçkapı bulunmaktadır. Kenger başlıklı sütüncelere dayanan taçkapı kemeriyle dikdörtgen dış çerçeve arasındaki bölüm bitki ve geometrik motiflerle süslenmiştir. Kapalı yıldız formlarıyla rûmî ve palmetlerden oluşan bu süslemeler Anadolu Selçuklu taş işçiliğinin zengin örneklerindedir. Derin nişin iki yanındaki mihrabiyelerde zikzak desenli sütünceler, mukarnaslı kavsaralar ve yıldız kollarından örülen geometrik tezyinat dikkat çeker. Basık kemerli giriş kapısı üzerinde üç dilimli kemer içinde neşih harflerle yazılmış yedi satırlık tarih kitâbesi mevcuttur.

Taçkapıdan üzeri beşik tonozlu eyvanla avluya ulaşılır. Avluyu çeviren revaklar köşeleri hafifletilmiş kalın ayakların taşıdığı altta Bursa, üstte sivri kemerli olarak ele alınmıştır. Revakların örtüsü ortada beşik, yanlarda çapraz tonozludur. Kuzey ve güneyde sıralanan dörder adet talebe hücreleri de revak gibi onarım sırasında yenilenmiştir. Avluya açılan kapı ve birer mazgal pencereleri vardır. Girişin karşısında yer alan ve medresenin en büyük mekânı olan ana eyvana üç basamak merdivenle çıkıl-

Sırçalı Medrese'nin taçkapısı - Konya

Sırçalı Medrese eyvanındaki çini süslemelerden bir detay

maktadır. Eyvanın kuşatma kemeriyle birlikte üst kısmı yıkılan tonozu tamir edilmiştir. Kible duvarında bir mihrap nişi mevcuttur. İki yanındaki büyük kapalı odalar küçük dersane olarak planlanmış olup kubbeyle örtülmüş, avluva ve batı cephesine açılan pencerelerle aydınlatılmıştır. Kible duvarında mihrabı bulunan kuzeybatıdaki oda aynı zamanda mescid şeklinde kullanılmıştır. Taş döşemeli avlunun ortasında bir havuz bulunmaktadır.

Medreseyi asıl üne kavuşturan zengin sırlı tuğla ve mozaik çinili süslemeleridir. Vaktiyle tamamı çinilerle kaplı olan yapının bugün yalnız batı eyvanında, türbe tavanında, revakları taşıyan ayaklarda, kubbeli odaların pencere üstlerinde ve ana eyvanında çini bezeme kalmıştır. Fırûze, patlıcan moru ve kobalt mavisi renklerdeki çiniler mozaik tekniğinde yüzeylere yerleştirilmiştir. Giriş eyvanı ve türbe kubbesini süsleyen geometrik örnekler ana eyvanın arka duvarında yıldız kolları ve gamalı haçlarla devam ettirilmiştir. Tonozdaki sırlı tuğlayla işlenmiş satrançlı küfi yazılar, çinili usta kitâbesi ve pencere üstlerindeki örgülü küfi kitâbeler yanında eyvan kemerini iki kuşak halinde dolaşan neşih âyet kitâbeleri, kıvrık dal, rûmî ve palmet motifli zemin dolgularıyla medresenin en görkemli süslemeleridir. İki kitâbe kuşağı arasında birbirini kesmeden uza-

nan iki renkli palmet şeridi bulunmaktadır.

Taş kapının sağında Bedreddin Muslih'in türbesi yer almaktadır. Kare planlı ve iki katlı türbeye iki basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Doğu ve batıdan pencerelerle aydınlatılmış yapının üzeri tonoz biçiminde basık bir kubbeyle örtülmüştür. İçinde üç adet sanduka bulunan türbede merdiven altından inilen cenazelik katının üstü çapraz tonoz örtülüdür. Girişin güneyinde türbenin simetriğinde bir oda mevcuttur. Tek katlı giriş eyvanı zamanla yıkıldığından onarılmış, ancak giriş bölümüne bağlanan Bursa kemeriyle eyvanın kuşatma kemeri arasında kalan boşluğın örtü problemi çözümlenemediğinden mukarnas dolgulu köşe trompları açıkta kalmıştır. Eyvanın iki yanında üst katlara geçit veren koridorlar uzanmaktadır. Sırçalı Medrese dengeli plan düzeni ve taş işçiliğinin yanında geometrik süslemeleri, bitki ve yazı örneklerini âbidevi ölçüde bir araya getiren çinileriyle Anadolu Selçuklu sanatının en gösterişli yapılarından biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

F. Sarre, *Denkmäler Persischer Baukunst*, Berlin 1910, s. 125-128; a.m.f., *Konya: Seldschukische Baudenkmäler*, Berlin 1921, s. 10; Şehabettin Uzluk, *Konya Abideleri*, Konya 1939, s. 16-25; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 888-899; Semra Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara 1966, s. 42; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, s. 75 vd.; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, I, 160-166; Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara 1971, s. 155-160; Şerare Yetkin, *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul 1972, s. 51-58; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II: Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul 1973, s. 105; Yaşar Erdemir, *Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi*, Konya 2002; M. Zeki Oral, "Konya'da Sırçalı Medrese", *TTK Belleten*, XXV/99 (1961), s. 355-396; M. Meinecke, "Tuşlu Mimar Osman Oğlu Mehmed Oğlu Mehmed ve Konya'da 13. Yüzyılda Bir Çini Atölyesi", *TELD*, sy. 11 (1968), s. 81-93; Mahmut Akok, "Konya'da Sırçalı Medrese'nin Rölöve ve Mimarisi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XVIII/1, Ankara 1969, s. 5-35.

ABDÜSSELÂM ULUÇAM

SIRRI PAŞA

(1844-1895)

Osmanlı devlet adamı,
edip, şair ve âlim.

Girit'in Kandiye şehrinde doğdu. Asıl adı Selim Sırrı'dır. Kaynaklarda Sırrı-i Giridî, Giritli Sırrı Paşa ve Selim Sırrı Paşa olarak anılır. Babası, Konya'dan göç ederek Girit'e yerleşmiş ailelerden birine mensup olan Helvacızâde Tosun Efendi'dir. On iki

yaşındayken babasını kaybetti. İlk tahsil ve gençlik yıllarını dedesinin yanında geçirdi. On altı yaşında memuriyete başladı ve Kandiye Mahkeme-i Şer'iyyesi'nde kâtip oldu. Ardından Hanya'da evkaf kâtipliğine geçti (1860). Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra o dönemde Teselya'nın en önemli yerleşim merkezi olan Yenişehir-i Fener'e (Larissa) gitti. Önce bu şehrin Merkez-i Meclis Kitâbeti'nde çalıştı, daha sonra Vezir Tepedelenli İsmâil Paşa ile Hasan Tahsin Paşa'nın divan efendiliklerinde bulundu. Tepedelenli İsmâil Paşa'nın Hudâvendigâr (Bursa) valiliği sırasında bu defa Bursa'da onun divan efendiliğini yürüttü. Sadrazam İbrâhim Edhem Paşa Yanya valisi iken onun Kalem-i Mahsûs'unda çalıştı (1867). Aynı yıl bu vilâyetin mektupçu muavinliğine getirildi. İbrâhim Edhem Paşa tarafından dönemin İzmir valisi Hekim İsmâil Hakkı Paşa'ya takdim edilen Sırrı Efendi, Aydın vilâyetinin mektupçu muavinliği görevine tayin edildi (1868). Bu sırada Hekim İsmâil Hakkı Paşa'nın küçük kızı şair ve mûsikîşinas Leylâ (Saz) Hanım ile evlendi. Bu evlilikten Yusuf Razi (Bel), (Mimar) Vedat (Tek), Nezihe (Belser) ve Feride (Ayni) adlarını taşıyan dört çocuğu oldu. Ardından Prizren vilâyetinin teşkili sırasında burada mektupçu unvanıyla birkaç yıl görev yaparak İstanbul'a döndü. 1872'de Tuna vilâyeti mektupçuluğu görevine getirilen Sırrı Paşa sırasıyla Rusçuk, Bihke (Bihaç), Banyaluka, İzvornik ve Vidin'de mutasarrıflık yaptı. Doksanüç Harbi'nin sonunda Rusya ile imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın bazı hükümlerini icra etmek üzere Şumnu-Varna komiseri unvanıyla görevlendirildi. Ardından Karesi (Balıkesir) mutasarrıflığına tayin edildi. Daha sonra Trabzon, Kastamonu, tekrar Trabzon, Ankara, Sivas, Diyarbekir, Adana ve Bağdat'ta valilik yaptı. Birinci rütbe Osmani ve Mecidi nişanlarına sahip olan Sırrı Paşa, vezir rütbesiyle yürüttüğü Bağdat valiliğinin ardından yeniden Diyarbekir valiliği görevine becayiş suretiyle getirildi (1892). Sırrı

Sırrı Paşa